

Відгук офіційного опонента

доктора психологічних наук, професора Потапчука Євгена Михайловича
на дисертаційну роботу Радзівіл Катерина Павлівна
«Динаміка професійних очікувань майбутніх психологів у навчальному
процесі», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Практика свідчить, що одержуючи професію, майбутній фахівець зазвичай сподівається на вдалий розвиток подальшого професійного життя і на успішність своєї професійної кар'єри. Оскільки в уявленнях сучасної студентської молоді спостерігається поєднання понять «кар'єра» і «успіх», то саме таке розуміння відбиває ставлення майбутніх психологів до цього явища як до позитивного, цінного, очікуваного в своєму професійному майбутньому. Водночас будь-які очікування мають свою динаміку та певну трансформацію завдяки збільшенню інформації та зростанню власних професійних і особистісних можливостей. Вивчення та аналіз динаміки професійних очікувань майбутніх психологів дозволяє створити оптимальні умови у навчальному процесі для ефективного розвитку професійних навичок та формування особистісної зрілості майбутнього фахівця

Звідси виникає потреба вести мову про вивчення закономірностей динаміки професійних очікувань майбутніх психологів у процесі їхньої фахової підготовки. Саме на це проблемне питання дає відповідь дисертаційна робота Радзівіл Катерини Павлівни, метою якої є обґрунтування її експериментальне дослідження динаміки професійних очікувань майбутніх психологів на різних етапах їхнього професійного навчання..

Детальне вивчення дисертаційного дослідження та автореферату свідчить про те, що дисертаційна робота, зважаючи на новизну та

6	Вх. № 2361
25	05 20 18 р.
ВІСІЛЬ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
НАДПСУ ім. В.Хмельницького	

перспективність її результатів, є закономірною реакцією на вимоги практики і має важливе значення для ефективної підготовки майбутніх психологів. Такий висновок обумовлюється тим, що:

по-перше, здобувач досліджує не просто професійні очікування особистості, а динаміку професійних очікувань майбутніх психологів у навчальному процесі. Тим самим акцентується увага на закономірностях зміни професійних очікувань майбутніх психологів у процесі їхньої фахової підготовки;

по-друге, дисертант розробляє авторську програму, спрямовану на психокорекцію професійних очікувань майбутніх психологів у навчальному процесі. Отже здобувач не просто досліджує динаміку професійних очікувань майбутніх психологів, а пропонує ефективний психологічний інструментарій для їх корекції.

Заслуговує на увагу вибір та побудова адекватних прийомів і методів теоретичного та емпіричного етапів дослідження, а також детальна організація ситуацій дослідження, процедурних компонентів та комплексу умов, які забезпечують найефективніше проходження учасниками дослідження всіх передбачених процедур.

У процесі свого дослідження здобувач дійшла висновку, що систему професійних очікувань складають когнітивний (бажаний образ майбутньої діяльності), соціальний (прийняття очікувань соціуму, рольові очікування) та особистісний (очікування стосовно себе у діяльності) компоненти очікування. При цьому процес засвоєння нової інформації та соціальне професійне середовище зумовлюють формування когнітивних світоглядних конструктів, які детермінують очікування студента-психолога стосовно майбутньої професійної діяльності.

Слід зазначити, що дисертантом з'ясовано, що основними критеріями оцінки динаміки професійних очікувань майбутніх психологів є суб'єктивні (мотивація до успіху та уникнення невдачі, рівень самооцінки, рівень

домагань) та об'єктивні (привабливість професійної діяльності, мотивація до навчальної діяльності, інтерактивно-перцептивна компетентність).

Відповідно до отриманих теоретичних даних було розроблено психодіагностичний інструментарій, що дозволив дослідити динаміку професійних очікувань майбутніх психологів під час їхнього навчання.

Особливої уваги та схвалення заслуговує розроблена автором авторської програми психокорекції професійних очікувань, яка передбачала реалізацію у навчальному процесі профілактичного теоретичного спецкурсу, групового психокорекційного тренінгу та індивідуальної роботи. Теоретичний спецкурс було спрямовано на підвищення психологічної обізнаності майбутніх психологів щодо феномену професійних очікувань та їхніх проявів. Груповий психокорекційний тренінг передбачав корекцію світоглядних когніцій майбутніх психологів, які зумовлювали негативні поведінкові тенденції та бар'єри в інтерактивно-перцептивній сфері.

Низка заходів, спрямована на психокорекцію професійних очікувань, надала можливість посилити навчальну мотивацію та адекватність самоочікувань, підвищити показники привабливості професії, відкоригувати поведінкову стратегію до успіху у напрямку росту показників та підвищити рівень інтерактивно-перцептивної компетентності.

Доведено, що авторська розробка сприяла підвищенню показників мотиваційної тенденції до успіху, адекватності самооцінки, привабливості професії, мотивації до навчальної діяльності, інтерактивно-перцептивної компетентності.

Загалом, наукова новизна дисертаційного дослідження сумніву не викликає. У ньому вперше: обґрунтовано вплив несвідомих аспектів психіки на формування професійних очікувань майбутніх психологів; обґрунтовано доцільність психокорекції професійних очікувань майбутнього психолога; розроблено та впроваджено комплексну авторську програму психокорекції професійних очікувань майбутніх психологів.

Крім цього, здобувачем уточнено чинники динаміки професійних очікувань майбутніх психологів.

Дисертаційна робота має чималу практичну значущість, яка полягає у розробці й упровадженні авторської програми психокорекції у навчальному процесі, що дозволила покращити показники динаміки професійних очікувань майбутніх психологів за визначеними критеріями; в упровадженні у практику навчального процесу глибинно-психологічного підходу у діагностиці, психопрофілактиці та психокорекції неадекватних професійних очікувань майбутніх психологів; у розробці методичних рекомендацій для викладачів закладів вищої освіти щодо психокорекції професійних очікувань майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.

Методологічне та теоретичне обґрунтування вихідних положень дослідження, використання комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних його меті та завданням, сутнісний аналіз емпіричного матеріалу, забезпечили вірогідність і надійність результатів дисертаційного дослідження здобувача.

Щодо оформлення дисертації та автореферату, то воно відповідає державному стандарту згідно з «Порядком присудження наукових».

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, додатків та списку використаних джерел. У змісті дисертації дотримано систематичності та каузальної послідовності викладу фактів і внутрішньої логіки їх висвітлення.

Обсяг основного тексту відповідає вимогам ДАК стосовно мінімального об'єму кандидатських дисертацій. Основні результати дослідження знайшли своє відображення у 14 наукових публікаціях, із них 7 наукових статей – у фахових виданнях України у галузі педагогіки та періодичних виданнях, включених до наукометричних баз даних, 5 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Вивчення дисертаційної роботи та автореферату дозволяє зробити висновок про високу ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Водночас, необхідно висловити низку зауважень:

1. На нашу думку, у процесі теоретичного дослідження здобувач приділяє багато уваги вивченню генезису поглядів на сутність, види професійних очікувань, що дещо відволікає її від пошуку *ефективних шляхів* психокорекції професійних очікувань. Доцільно було окремий підрозділ присвятити критичному аналізу сучасних форм, методів та засобів психологічної корекції професійних очікувань, виявити серед них ті, які доцільно застосовувати для авторської розробки.

2. Вважаємо, що у процесі теоретизації предмету дослідження дисертантці варто було б приділити більше уваги визначенню функцій (ролі) професійних очікувань майбутніх психологів

3. Серед основних критеріїв оцінки динаміки професійних очікувань майбутніх психологів здобувач визначила низку суб'єктивних та об'єктивних критеріїв. Водночас потребує пояснення різниця між деякими суб'єктивними та об'єктивними показниками, наприклад, це стосується такого **суб'єктивного критерію** як мотивації до успіху та уникнення невдач та **об'єктивного** – мотивація до навчальної діяльності.

4. Дисертаційне дослідження тільки виграло б, якби здобувач, опираючись на результати дослідження, у методичних рекомендаціях відобразила б ще поради щодо психокорекції професійних очікувань майбутніх психологів не тільки для викладачів закладів вищої освіти, а й для кураторів навчальних груп та психологів навчального закладу.

Однак, викладені зауваження не мають принципового характеру і не знижують цінності наукового дослідження, його науково та практичного значення. Дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати.

Детальне вивчення дисертаційного дослідження та автореферату дозволяє нам дійти висновку, що за актуальністю теми, а також ступенем новизни й обґрунтованості дисертаційна робота Радзівіл Катерини Павлівни відповідає вимогам ДАК України що висуваються до кандидатських дисертацій, а здобувач заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент

Завідувач кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету
доктор психологічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України

Є. М. Потапчук

Підпис Потапчука С.М. засвідчую:

перший проректор,

проректор з науково-педагогічної та наукової роботи

доктор економічних наук, професор

Войнаренко М. П.